

25 – 26 MART 2021
AVRUPA BİRLİĞİ ZİRVESİNDE TÜRKİYE

Selim Yenel
GİF İcra Komitesi Başkanı

25 – 26 Mart tarihlerinde yapılan Avrupa Birliği Zirvesinin ilk gününde, daha önceki Zirve kararı uyarınca Türkiye ile ilişkiler ele alınmıştır. Yayınlanan bildiriye ilk bakışta, ülkemizin son zamanlarda başlatmış olduğu yumuşama politikasının işe yaradığı ve AB dilinin de nispeten buna uyduğu değerlendirilebilir. Burada ABD'nin izlerini de bulabiliriz. Bildiriyi iki yönden, önce dar anlamda nelerin öngörüldüğü, sonra ilişkilerin geleceği bakımından ele alabiliriz.

Olumlu noktalardan başlarsak uzun zamandır vurguladığımız Gümrük Birliği'nin güncellenmesi konusunda Komisyonun müzakerelere başlaması için Konsey'den beklenen yetkilendirmesinden söz edilmektedir. Daha önce AB, ülkemizdeki temel haklar alanındaki gerilemeleri bahane ederek GB'nin güncellenmesi konusunda herhangi bir ilerleme olmayacağını açıklamıştı. Şimdi ise Konsey'in Komisyonu görevlendirebileceğinden söz edilirken, GB'nin uygulanmasında karşılaşılan zorlukların giderilmesi ve tüm üye ülkelere uygulanması önkoşulu getirilmektedir.

Diğer bir husus, yine talep ettiğimiz üst düzey diyalogların tekrar başlatılmasına hazır olduklarının belirtilmesidir. 18 Mart tarihli göç mutabakatında da bu konu yer almakta idi ve ekonomi, enerji ile ulaştırma alanlarında Bakan düzeyinde toplantılar yapılmıştı. Şimdi bu alanlar yerine bildiride kamu sağlığı, iklim ve terörizmle mücadele ile bölgesel konularda diyalogdan söz ediliyor.

Bildiride insandan insana temas gibi çok muğlak bir ifade bulunmaktadır. Bununla Türkiye'nin zaten katılmakta olduğu Erasmus, Horizon gibi Birlik programlarına katılması kastedilmektedir. Hâlbuki AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell'in hazırladığı raporda,¹ vize muafiyetinin sağlanması için Komisyonun yardımda bulunması ifadesi de vardı.

Nihayet Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere yardım anlamında Komisyon'dan yeni bir mali paketin hazırlanması istenmektedir. Hemen arkasından da göç yönetimi çerçevesinde sınırların korunması, yasa dışı göçle mücadele ve göçmenlerin Türkiye'ye iadesinden söz edilmektedir. Ancak yine Borrell'in raporunda yer alan ve bizim uzun zamandır dile getirdiğimiz Türkiye'deki Suriyelilerin AB ülkelerine gönüllü yerleştirme taahhüdü es geçilmektedir.

¹ [REPORT_19.3.21.pdf](#)

Görüleceği gibi olumlu sayılabilecek unsurlar bile ya koşullu ya da sulandırılmış durumdadır. Bütün bunların Türkiye'nin atacağı Doğu Akdeniz'de adımlara bağlı olduğu ve geri çevrilebileceği de kaydedilmektedir.

Olumsuz unsurlara gelince, Türkiye'nin adaylığından söz edilmemektedir. Zaten bildiriye başlık Doğu Akdeniz olup, Zirvede ilk olarak o bölgedeki durumun ele alındığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda üyelik müzakerelerine de hiç değinilmemektedir. Yukarıda belirtildiği gibi bizim için önemli olan vize muafiyeti de bildiriye yer almamaktadır.

Kıbrıs konusunda her zaman olduğu gibi Rumların tezleri doğrultusunda bir yazım bulunmakta, Nisan'da Cenevre'de yapılacak Kıbrıs görüşmelerinde AB'nin gözlemci olarak katılırken müzakereleri desteklemek için aktif olacağı ifade edilmektedir.

Ülkemizdeki temel haklar ve hukukun üstünlüğüne ilişkin konular ise bildirin son kısımlarında yasak savar gibi yer bulmaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararına değinilmemekte, sadece kadın haklarına ve diğer insan hakları alanlarındaki son kararların geri adımlar olduğu gibi kapalı ifadeler yer almaktadır.

İlişkilerin Geleceği

Konuya daha geniş açıdan bakılacak olursa, AB'nin Türkiye'yi istediği kıvama şimdilik de olsa getirdiği söylenebilir. Son zamanlardaki Doğu Akdeniz ve Ege'deki temkinli adımlarımız ve AB'ye yönelik ifadelerdeki yumuşama ile birlikte Yunanistan ile görüşmeler başlamış, Fransa ile en üst düzeyde temaslar yapılmıştır. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Brüksel'e giderek AB yetkilileri ile görüşmüş ve ayrıca Cumhurbaşkanı Erdoğan da Alman Şansölyesi Merkel yanı sıra AB liderleri Konsey Başkanı Michel ve Komisyon Başkanı Von der Leyen ile video konferanslarda bulunmuştur.

Bu "ılımlı ortamın" ne kadar süreceği cevaplandırılması zor bir sorudur. AB Haziran'daki Zirvede bu hususların değerlendirileceğini belirterek, o tarihe kadar Türkiye'nin davranışlarının izleneceği mesajını vermiştir. Türkiye'nin uluslararası hukuka aykırı davranması halinde AB'nin çıkarlarını korumak için harekete geçeceği de belirtilmektedir. Burada, Borrell'in raporunda yer alan ekonomik ağırlıklı yaptırımlara zımnen değinilmektedir.

AB'nin bildiriye ortaya koyduğu kısmi açılımda ABD'nin de etkisi olduğu, Türkiye'nin daha fazla Batı'dan uzaklaşmaması fikrinin de yer aldığı sanılmaktadır.

Sonuç itibariyle karşılıklı güven sağlanıp sağlanmayacağı bilinmemektedir. Ancak AB'nin Türkiye'nin tedrici yumuşamasına yine tedrici açılımda bulunmaktadır. Öte yandan, AB'nin ülkemize bakışı daha da açık bir hal almaktadır. Türkiye artık aday olarak değerlendirilmemekte, AB'nin çıkarları çerçevesinde ele alınmakta, evvelden bir öncelik olan temel haklar ve hukukun üstünlüğü gibi ilkelere sözüm ola değinilmektedir. Türkiye AB için artık bir üçüncü ülke konumuna gelmiştir. Bu durumda güven tesisi kolay olmayacaktır.